

FÖRSVARSPOLITIK

EU:s försvarsindustri präglas av ekonomiska och tekniska möjligheter som utgör viktiga faktorer för den europeiska industrins konkurrenskraft. Europeiska försvarsbyrån hjälper medlemsstaterna att förbättra sin försvarsförmåga och bidrar till utvecklingen av deras försvarsindustri. Sektorn har nyligen beslutat att ta itu med några av sina viktigaste utmaningar, inbegripet marknadsfragmentering och låga utgiftsnivåer, genom att stärka den gemensamma upphandlingen och öka försvarsutgifterna.

RÄTTSLIG GRUND

EU:s agerande på detta område ska baseras på artikel 352 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Samtidigt som artikel 173 i EUF-fördraget utgör en rättslig grund för EU:s industripolitik har det varit svårt att nå framsteg när det gäller tillämpning av den inre marknads regler på försvarsmaterielmarknaden. Detta på grund av artikel 346.1 i EUF-fördraget, som anger att "varje medlemsstat får vidta åtgärder, som den anser nödvändiga för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen i fråga om tillverkning av eller handel med vapen, ammunition och krigsmateriel".

MÅL

Försvarsindustrin har varit viktig för EU på grund av sina tekniska och ekonomipolitiska aspekter. Den europeiska försvarsindustrins konkurrenskraft är mycket viktig för den gemensamma säkerhets- och försvarspolitikens (GSFP) trovärdighet. Det är därför viktigt att medlemsstaterna samarbetar med varandra för att få ett slut på sådan politik och sådana rutiner som hindrar europeiska försvarsföretag från att arbeta tillsammans på ett mer effektivt sätt.

RESULTAT

I likhet med all annan industriverksamhet måste EU:s försvarsindustri bli allt effektivare för att kunna erbjuda sina kunder prisvärda produkter och samtidigt värna aktieägarnas intressen.

A. Bakgrundsfrågor

1. Forsknings- och utvecklingspolitik

EU:s forskningsfinansiering är främst avsedd för civila syften. Vissa av de tekniska områden som ingår – t.ex. materiel och informations- och kommunikationsteknik – kan dock bidra till en förbättring av försvarets tekniska bas och industrins konkurrenskraft.

När så är möjligt bör därför försvarsindustrins behov återspeglas i genomförandet av EU:s forskningspolitik. Vid Europeiska rådets möte i december 2013 uppmanades medlemsstaterna att öka sina investeringar i forskningssamarbetsprogram, och kommissionen uppmanades att tillsammans med Europeiska försvarsbyrån utarbeta förslag för att fortsätta att stimulera forskningen om produkter med dubbla (civila och militära) användningsområden. Under 2015 beslutade medlemsstaterna att övergå från forskning som uteslutande är inriktad på civil forskning, även med avseende på dubbla användningsområden, till ett enda särskilt europeiskt försvarsforskningsprogram.

2. Export

Under 2008 antog rådet [gemensam ståndpunkt 2008/944/Gusp](#) om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel. Denna gemensamma ståndpunkt innebär att EU är den enda regionala organisation som har upprättat ett rättsligt bindande avtal om export av konventionella vapen. Syftet med den gemensamma ståndpunkten var att öka samstämmigheten mellan medlemsstaternas exportkontrollpolitik, eftersom vapenexport i slutändan förblir en fråga som tillhör den nationella behörigheten. EU:s exportkontroll regleras i sin tur genom [förordning \(EG\) nr 428/2009](#), där det redogörs för gemensamma kontrollbestämmelser för EU, en gemensam förteckning över produkter med dubbla användningsområden samt samordning och samarbete till stöd för konsekvent genomförande och efterlevnad i hela EU. I september 2016 antog kommissionen ett förslag om att modernisera den befintliga förordningen (EG) nr 428/2009 och stärka exportkontrollen för produkter med dubbla användningsområden.

B. EU:s försvarsindustripolitik

1. På väg mot en europeisk marknad för försvarsutrustning

I september 2004 publicerade kommissionen en grönbok om försvarsupphandlingar ([COM\(2004\)0608](#)), vars syfte var att bidra till en stegvis uppbyggnad av en europeisk marknad för försvarsutrustning mellan medlemsstaterna. Grönboken utgör en del av åtgärderna i 2003 års meddelande *Mot en EU-politik för försvarsutrustning*. Målet var att åstadkomma en effektivare användning av resurserna på försvarsområdet, höja den europeiska industrins konkurrenskraft och bidra till förbättringar av militär utrustning inom ramen för den europeiska säkerhets- och försvarspolitik.

År 2007 enades medlemsstaterna om att främja utvecklingen av en europeisk försvarsteknisk och försvarsindustriell bas med hjälp av en särskild strategi. I juli 2006 sjösattes det mellanstatliga systemet för att förbättra konkurrensen inom den europeiska marknaden för försvarsutrustning. Den styrande principen för detta frivilliga mellanstatliga system är en [uppförandekod för upphandling av försvarsmateriel](#) (november 2005) med tillhörande rapporterings- och övervakningssystem som bidrar till att säkerställa öppenhet och ansvarighet mellan medlemsstaterna. Ett annat viktigt led i detta är [koden för bästa praxis för försörjningskedjan](#) (maj 2005).

Standardiseringen av försvarsutrustning är ett viktigt led i integreringen av de nationella marknaderna. År 2012 gick man vidare med lanseringen av Edstar (*European Defence Standards Reference System*). Edstar kom efter utvecklingen av ett informationssystem om europeisk försvarsstandard (Edsis), som är en portal

för en bredare standardisering av europeisk försvarsmateriel i syfte att tillkännage försvarsmaterielstandarder som ska utvecklas eller genomgå en väsentlig ändring.

I juli 2013 antog kommissionen ett meddelande om en handlingsplan för att förbättra den europeiska försvarsindustrins effektivitet och konkurrenskraft ([COM\(2013\)0542](#)). I meddelandet aviserades att det skulle inrättas en marknadsövervakningsmekanism för upphandling av försvarsmateriel.

2. Upphandling av försvarsmateriel och överföringar av försvarsmateriel inom EU

Genom [direktiv 2009/43/EG](#) om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen och [direktiv 2009/81/EG](#) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet har EU inrättat relevanta riktlinjer för att skapa en EU-ram på detta område.

Direktiv 2009/43/EG förenklar och harmoniserar villkoren och förfarandena för överföring av sådant material inom hela EU. Det skapade ett enhetligt och öppet system för licenser (allmänna, globala och individuella) och gjorde det möjligt för företag som anses tillförlitliga att genomföra överföringar i enlighet med generella licenser. Syftet var att individuella licenser skulle räknas som undantag och begränsas till klart befogade fall.

I direktiv 2009/81/EG infördes regler för upphandling på försvarsområdet som syftade till att underlätta för försvarsindustriföretag att få tillträde till försvarsmarknaderna i andra medlemsstater. Direktivet föreskriver som standardförfarande ett förhandlat förfarande med föregående offentliggörande, vilket öppnar för större flexibilitet, särskilda säkerhetsregler för känslig information, klausuler om säkerhet vid anskaffning och särskilda regler om underentreprenader. Medlemsstaterna kan dock vid behov undanta försvars- och säkerhetskontrakt för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen (artikel 346 i EUF-fördraget).

I juni 2021 inledde EU en analys av framtiden för Europas säkerhet och försvar. Denna process ledde till inrättandet av den strategiska kompassen, ett policydokument som fastställer EU:s säkerhets- och försvarsstrategi för de kommande 5–10 åren.

Rysslands invasion av Ukraina har fått betydande konsekvenser för det europeiska försvaret. I februari 2022 offentliggjorde kommissionen en färdplan för kritisk teknik för säkerhet och försvar ([COM\(2022\)0061](#)). I mars 2022 reviderade rådet avsevärt den strategiska kompassen och tog hänsyn till destabiliseringen av den europeiska säkerhetsordningen och den efterföljande förändringen av EU:s hållning, ambitioner och verktyg på försvarsområdet (se faktablad [5.1.2](#)).

Kommissionen offentliggjorde i juli 2022 ett förslag till förordning om inrättande av instrumentet för förstärkning av den europeiska försvarsindustrin genom gemensam upphandling (Edirpa) ([COM\(2022\)0349](#)). Detta är ett kortsiktigt finansiellt instrument för att för första gången uppmuntra gemensam försvarsupphandling bland medlemsstaterna.

3. Europeiska försvarsbyrån

Europeiska försvarsbyrån (EDA) inrättades i juli 2004 inom ramen för en gemensam åtgärd av ministerrådet för att utveckla försvarskapacitet, främja och stärka det europeiska försvarsmaterielsamarbetet, stärka den europeiska försvarstekniska och

försvarsindustriella basen, skapa en internationellt konkurrenskraftig europeisk marknad för försvarsmateriel och öka ändamålsenligheten med den europeiska försvarsforskningen och försvarstekniken. Den gemensamma åtgärden 2004 ersattes först av ett rådsbeslut i juli 2011 och ändrades sedan i oktober 2015 genom [rådets beslut \(Gusp\) 2015/1835](#) om EDA:s stadga, säte och verksamhetsregler.

4. Europeiska försvarsforskningsprogrammet

Trots ansträngningarna för att skapa en gemensam ram för europeisk försvarspolitik har den europeiska forskningen på försvarsområdet som helhet minskat kraftigt sedan 2006. Under 2015 enades medlemsstaterna om att gradvis övergå från forskning som uteslutande är inriktad på civila och dubbla användningsområden i Horisont 2020 till ett särskilt europeiskt försvarsforskningsprogram, finansierat genom EU:s budget från 2021, som en del av Europeiska försvarsfonden.

I november 2016 offentliggjorde kommissionen den europeiska försvarshandlingsplanen ([COM\(2016\)0950](#)), i vilken den föreslog inrättandet av Europeiska försvarsfonden och andra åtgärder för att förbättra effektiviteten i medlemsstaternas utgifter för gemensam försvarskapacitet, stärka de europeiska medborgarnas säkerhet och främja en konkurrenskraftig och innovativ industriell bas. Europeiska försvarsfonden förekoms av den [förberedande åtgärden för försvarsrelaterad forskning](#), med en budget på 90 miljoner euro för 2017–2019, och det europeiska försvarsindustriella utvecklingsprogrammet, med en budget på 500 miljoner euro för 2019–2020. Europeiska försvarsfonden inledde sin verksamhet den 1 januari 2021 med en total överenskommen budget på nästan 8 miljarder euro för perioden 2021–2027 ([förordning \(EU\) 2021/697](#)).

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Europaparlamentet har antagit flera resolutioner som rör försvarsindustrin.

I sin [resolution](#) av den 10 april 2002 begärde parlamentet att det skulle inrättas ett europeiskt krigsmaterielorgan och att försvaret skulle standardiseras. I sin [resolution](#) av den 17 november 2005 om grönboken om försvarsupphandling uppmanade parlamentet kommissionens insatser för att bidra till det gradvisa inrättandet av en europeisk marknad för försvarsmateriel.

I sin [resolution](#) av den 22 november 2012 om genomförandet av den gemensamma säkerhets- och försvarspolitik insisterade parlamentet på att stärkandet av EU:s kapacitet också bör leda till ett bestående av det europeiska försvarets industriella och tekniska bas.

Parlamentet efterlyste en förstärkning av det europeiska industriella samarbetet och betonade behovet av att stödja GSFP-uppdrag genom europeisk forskning och utveckling med hjälp av forskningsprogrammet Horisont 2020 i sin [resolution](#) av den 21 november 2013 om den europeiska försvarstekniska och försvarsindustriella basen.

I två resolutioner som antogs i [maj 2015](#) och [april 2016](#) efterlyste parlamentet en ändamålsenlig och ambitiös europeisk utrikes- och säkerhetspolitik och uppmanade medlemsstaterna att fastställa mål som bygger på gemensamma intressen.

Parlamentet föreslog i sin [resolution](#) av den 22 november 2016 att en europeisk försvarsunion skulle inledas så snart som möjligt.

I sin [resolution](#) av den 25 mars 2021 om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet och överföring av försvarsrelaterade produkter uppmanade parlamentet kommissionen att förbättra de små och medelstora företagens tillgång till finansiering. Parlamentet uppmanade också medlemsstaterna att stärka försvarsupphandlingarna inom EU och forsknings- och utvecklingssamarbetet för att främja interoperabiliteten mellan sina militära styrkor.

Parlamentet efterlyste ökade bidrag för att stärka Ukrainas försvarskapacitet i sin [resolution](#) av den 1 mars 2022 om Rysslands angrepp mot Ukraina. Medlemsstaterna uppmanades att påskynda tillhandahållandet av försvarsvapen till Ukraina som svar på tydligt identifierade behov.

I sin [resolution](#) av den 18 januari 2023 om genomförandet av den gemensamma säkerhets- och försvarspolitik – årsrapport 2022 välkomnade parlamentet EU:s nya försvarsinitiativ, inbegripet EDIRPA. I september 2023 antog parlamentet en [ståndpunkt](#) om förslaget till förordning om EDIRPA. Europaparlamentet och rådet enades bland annat om att instrumentet skulle upphöra i december 2025 i stället för 2024 och skulle ha en budget på 300 miljoner euro.

I sin [resolution](#) av den 9 maj 2023 om kritisk säkerhets- och försvarsteknik välkomnade parlamentet kommissionens inrättande av ett observationsorgan för kritisk teknik och underströk behovet av att minska beroendet när det gäller tillgången på kritiska material, främja investeringar i innovation och utveckling, prioritera gemensamma EU-finansierade och samfinansierade projekt och öka finansieringen.

Mer information om detta ämne finns på webbplatsen för [underutskottet för säkerhet och försvar](#) och [utskottet för industrifrågor, forskning och energi](#).

Corinne Cordina
10/2023

